

Таким чином, успішне функціонування будь-якого суб'єкта ринкових відносин не можливе без визначення стратегії. Формування стратегії підприємства з використанням поданої методики надає можливість створення загальної стратегії кластера на основі стратегій учасників.

Література: 1. Розпорядження КМУ "Концепція Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2011 – 2015 роки" від 15 вересня 2010 р. № 1838-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1838-2010-%F0>. 2. Закон України "Про Державну програму економічного і соціального розвитку України на 2010 р." від 20 травня 2010 р. № 2278-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2278-17>. 3. Концептуальні засади стратегії розвитку Харківського регіону / Бондаренко Л. М., Внукова Н. М., Лимонова Л. О. та ін. – 2-ге вид. – Харків : ВАТ "Модель Всесвіту", 2002. – 52 с. 4. Якуба М. М. Кластерний аналіз лісового сектору Карпатського регіону / М. М. Якуба // Матеріали міжнародної конференції "Можливості міжнародної співпраці у формуванні лісових кластерів та дерев'яного домобудування". – Ужгород : FORZA, 2009. – 16 с. 5. Клейнер Г. Б. Синтез стратегії кластера на основі системно-інтеграційної теорії [Електронний ресурс] / Г. Б. Клейнер, Р. М. Качалов, Н. Б. Нагрудная. – Режим доступу : <http://www.kleiner.ru/Cluster%20Strategy.htm>. 6. Ансофф Н. Новая корпоративная стратегия / Н. Ансофф. – СПб. : Питер, 1999. – 414 с. 7. Сулковський Л. Розроблення стратегії підприємства та вплив культурних змінних / Л. Сулковський // Вісник НУ "Львівська політехніка": Логістика. – 2003. – № 472. – С. 389–392. 8. Лямец В. И. Системный анализ. Вводный курс / В. И. Лямец, А. Д. Тевяшев. – 2-е изд., перераб. и дополн. – Харьков : ХНУРЕ, 2004. – 448 с. 9. Маслак О. О. Особливості стратегічного планування розвитку підприємств України [Електронний ресурс] / О. О. Маслак // Економіка, планування і управління галузі. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlut/19_4/179_Malynowski_19_4.pdf. 10. Афанасьев М. П. Маркетинг: стратегия и практика фирмы / М. П. Афанасьев. – М. : ИНФРА-М, 1995. – 276 с. 11. Дубницький В. І. Напрямки удосконалення управління регіональною економікою на основі кластерного підходу [Електронний ресурс] / В. І. Дубницький, Ю. М. Ковальова, С. О. Маковецький. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Emp/2009_21/37DubKov.htm. 12. Карлоф Б. Деловая стратегия: концепция, содержание, символы / Б. Карлоф. – М. : Экономика, 1991. – 239 с. 13. Лямец В. И. Теоретические основы концепции критических технологий / В. И. Лямец // Оперативное управление производством. Технологическая база управления / В. И. Лямец, В. А. Ткаченко, Б. И. Холод и др. – К. ; Днепропетровск : Свободна Україна – МАБЭТ, 1998. – С. 75–100. 14. Малхасьян С. С. Стратегии формирования инновационных экономических кластеров в нефтегазовом комплексе России : автореф. дис. канд. экон. наук : 08.00.05 "Развиток продуктивных сил" / С. С. Малхасьян. — Краснодар, 2009. — 26 с. 15. Минцберг Г. Стратегический процесс / Г. Минцберг, Дж. Б. Куинн, С. Гошал ; пер. с англ. под ред. Ю. Н. Кактуревского. – СПб. : Питер, 2001. – 688 с. 16. Пічугіна М. А. Оцінка ефективності діяльності інноваційного кластеру [Електронний ресурс] / М. А. Пічугіна // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". – Режим доступу : <http://economy.nauka.com.ua/index.php?option=1&iid=245>.

УДК 332.05

Атаманюк Р. Ф.

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Анотація. На основі сформованої системи показників проведено інтегральну оцінку рівня економічного розвитку регіонів та подано динаміку рейтингових місць у регіональному розрізі.

Аннотация. На основе сформированной системы показателей проведена интегральная оценка уровня экономического развития регионов и представлена рейтинговая динамика регионов.

Annotation. An integrated assessment of the level of regional economic development is prepared, based upon the generated system of the indicators, and the dynamics of rating for regional breakdown is presented.

Ключові слова: економічна система регіонів, продуктивні сили, валовий регіональний продукт, інвестиції в основний капітал, номінальна заробітна плата, економічна активність, інтегральна оцінка, економічний розвиток.

Інтегральна оцінка рівня економічного розвитку регіонів є актуальним завданням економічної науки на сучасному етапі, через те що дає можливість визначити загальні закономірності територіального розподілу економічних явищ. Рейтинг регіонів є інструментом формування політичного економічного розвитку, оскільки для прийняття обґрунтованих управлінських рішень місцеві органи влади повинні володіти повною інформацією стосовно динаміки регіональних індикаторів економічного розвитку.

Дослідженню проблем регіонального економічного розвитку присвячені роботи Долішнього М. І., Дорогунцова С. І., Єпіфанової А. О., Лисецького А. С., Мазура А. І., Мармуль Л. А., Семиноженка В. П., Тимчука М. Ф., Фащевського М. І. та ін.

Серед останніх публікацій, у яких досліджується динаміка економічних процесів, слід виокремити роботи [1; 2]. Потрібно виділити монографії "Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави" Жаліло Я. А. [3] та "Державне управління регіональним розвитком України" [4] за редакцією Вороніна В. Є. та Жаліло Я. А., в яких приділено значну увагу аналізу процесів, які відбувалися в економіці України з часу здобуття незалежності.

Метою даного дослідження є інтегральна оцінка рівня економічного розвитку за регіонами та визначення його динаміки.

Соціально-економічна система регіону є сферою функціонування продуктивних сил та економічних відносин, які виникають з приводу виробництва, обміну, розподілу і споживання матеріальних благ і послуг, взаємодія яких характеризує сукупність організаційних форм та видів господарської діяльності й характеризується ієрархічністю, взаємозв'язок елементів у якій відбувається як у вертикальному, так і горизонтальному напрямках. Вертикальна залежність виявляється у відносинах примусу, влади – підкорення, керованості – підлеглості. Горизонтальні зв'язки є партнерськими, добровільними та конкурентними.

Стаття надійшла до редакції
22.11.2010 р.

Важливим структурним елементом економічної системи регіону є суб'єкт економічної діяльності як активна рушійна, перетворююча сила економічного розвитку. Кожний суб'єкт виступає носієм певних прав, обов'язків та відповідальності, які реалізуються у процесі своєї функціональної діяльності. Існує ряд класифікацій економічних суб'єктів: індивід, колектив, держава; виробник (продавець), посередник, споживач (покупець); фізичні та юридичні особи; вітчизняні та іноземні; інституціональні (виробничі підприємства, банки, біржі) тощо. Економічна система регіону є не сукупністю індивідуальних господарств одного рівня, а виступає як складна субординована система рівнів, що взаємодіють (наднаціонального та макро-, мезо- і мікрорівня). Основою стійкості й ефективності функціонування економічної системи регіону є розвиненість, взаємодія та взаємодоповнення цих економічних рівнів. Здатність комплексно, адекватно і своєчасно реагувати на зміни навколишнього середовища свідчить про мобільність економічної системи. Задля визначення інтегральної характеристики економічного розвитку регіонів у даному дослідженні була сформована система показників, які відображають різні її аспекти, а саме:

- рівень економічної активності населення у відсотках до кількості населення віком 15 – 70 років;
- рівень зайнятості населення у відсотках до кількості населення віком 15 – 70 років;
- рівень безробіття населення (за методологією МОП) у відсотках до кількості населення віком 15 – 70 років;
- середньомісячна номінальна заробітна плата працівників, грн;

валовий регіональний продукт на одну особу у фактичних цінах, грн;

інвестиції в основний капітал на 1 особу у фактичних цінах, грн.

Для розрахунку інтегрального показника наведені показники були пронормовані діленням на розмах варіації. Дані показники, окрім рівня безробіття населення, є стимуляторами щодо оцінки економічного розвитку регіону, що враховувалося в дослідженні. З метою інтерпретації результатів розрахунків було побудовано інтервальну шкалу, що розбиває отриманий діапазон інтегральних оцінок на групи й дозволяє диференціювати три рівні економічного розвитку – низький, середній та високий.

Розмір інтервалу обчислено як різницю між максимальним і мінімальним значеннями отриманої інтегральної оцінки серед усіх регіонів України, поділену на кількість відокремлюваних груп, а саме:

$$\ell = \frac{(I_{\max} - I_{\min})}{r},$$

де ℓ – розмір інтервалу;

$I_{\max}$ – максимальне значення інтегральної оцінки;

$I_{\min}$ – мінімальне значення інтегральної оцінки;

r – число відокремлених груп, ($r = 6$).

Рівень економічного розвитку розраховувався з використанням статистичних даних за 2000, 2004, 2008 роки [5 – 8]. Результати розрахунків наведено в таблиці.

Таблиця

Інтегральна оцінка рівня економічного розвитку регіонів України

Регіони	2000			2004			2008		
	Інтегральна оцінка	Ранг	Інтерпретація оцінки рівня економічного розвитку	Інтегральна оцінка	Ранг	Інтерпретація оцінки рівня економічного розвитку	Інтегральна оцінка	Ранг	Інтерпретація оцінки рівня економічного розвитку
Автономна Республіка Крим	0,430	9	середній	0,423	8	середній	0,380	7	середній
Вінницька обл.	0,536	4	середній	0,325	14	низький	0,257	18	низький
Волинська обл.	0,503	6	середній	0,278	20	низький	0,234	20	низький
Дніпропетровська обл.	0,507	5	середній	0,492	2	середній	0,451	5	середній
Донецька обл.	0,561	2	середній	0,487	4	середній	0,464	4	середній
Житомирська обл.	0,283	20	низький	0,266	21	низький	0,224	23	низький
Закарпатська обл.	0,319	18	середній	0,370	11	середній	0,296	11	низький
Запорізька обл.	0,483	7	середній	0,435	6	середній	0,380	8	середній
Івано-Франківська обл.	0,418	11	середній	0,177	25	низький	0,083	26	низький
Київська обл.	0,423	10	середній	0,416	10	середній	0,464	3	середній
Кіровоградська обл.	0,222	25	низький	0,249	22	низький	0,233	22	низький
Луганська обл.	0,324	15	середній	0,286	17	низький	0,296	12	низький
Львівська обл.	0,364	14	середній	0,309	15	низький	0,233	21	низький
Миколаївська обл.	0,310	19	середній	0,358	12	середній	0,277	13	низький
Одеська обл.	0,418	12	середній	0,420	9	середній	0,335	10	низький
Полтавська обл.	0,551	3	середній	0,428	7	середній	0,378	9	середній
Рівненська обл.	0,269	24	низький	0,202	24	низький	0,190	24	низький
Сумська обл.	0,321	17	середній	0,298	16	низький	0,274	15	низький
Тернопільська обл.	0,155	26	низький	0,013	27	низький	0,004	27	низький
Харківська обл.	0,434	8	середній	0,440	5	середній	0,386	6	середній
Херсонська обл.	0,270	23	низький	0,235	23	низький	0,259	17	низький
Хмельницька обл.	0,273	22	низький	0,280	18	низький	0,266	16	низький
Черкаська обл.	0,276	21	низький	0,279	19	низький	0,251	19	низький
Чернівецька обл.	0,014	27	низький	0,163	26	низький	0,179	25	низький
Чернігівська обл.	0,396	13	середній	0,338	13	низький	0,276	14	низький
м. Київ	0,896	1	високий	1,000	1	високий	1,000	1	високий
м. Севастополь	0,323	16	середній	0,487	3	середній	0,501	2	середній

З наведених даних видно, що м. Київ має високий рівень економічного розвитку і впевнено утримує перше

місце в рейтингу протягом періоду, що аналізується (рисунок).

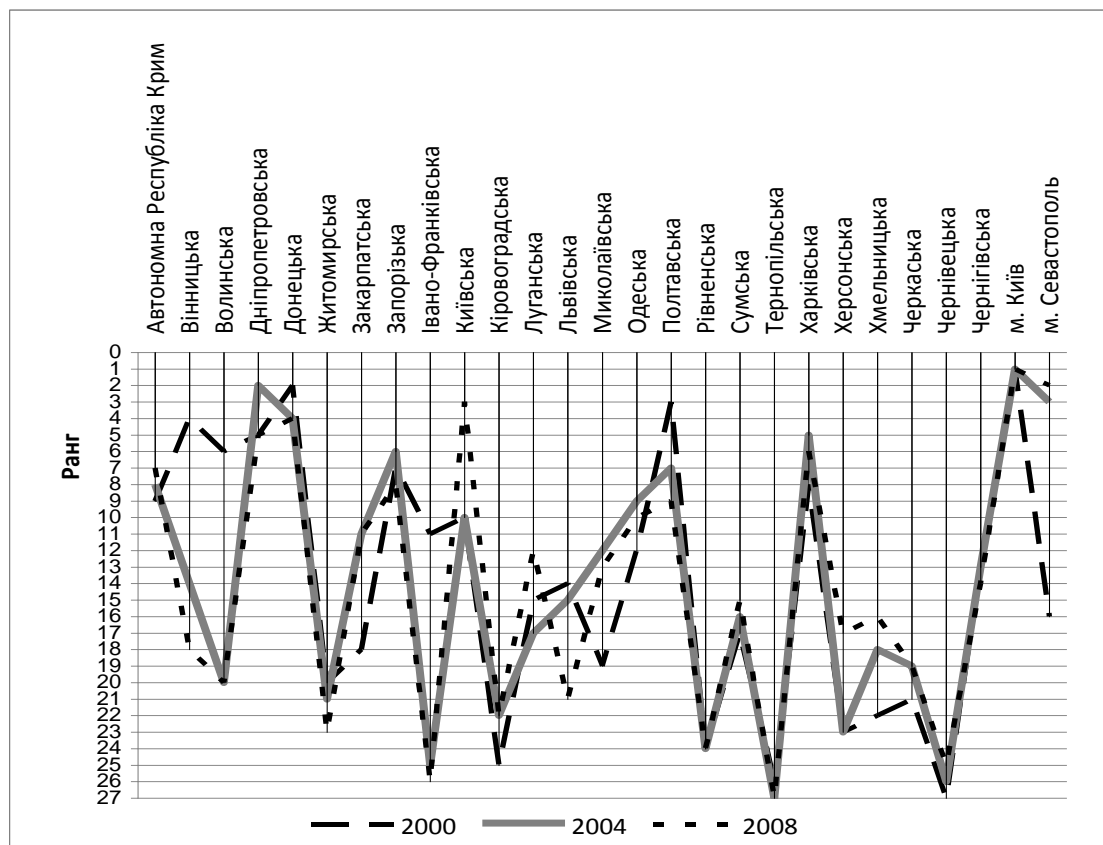

Рис. Динаміка рейтингових місць регіонів України за інтегральною оцінкою рівня економічного розвитку

На жаль, більше об'єктів з високим рівнем економічного розвитку не виявлено – це свідчить про істотний розрив, який існує між столицею і рештою регіонів України.

Серед областей найкращі показники у 2009 р. у Київській області, яка піднялася в рейтингу з 10 місця, яке вона посідала у 2000 і 2004 рр. Далі йде Донецька область, яка у 2009 і 2004 рр. займала 4 місце в загальному рейтингу, проте у 2000 р. вона посідала 2 місце. За нею – Дніпропетровська, 5 місце, яка була 2-ю у 2004 р. і знову 5-ю у 2000 р., і Харківська, 6 місце, яка була 5-ю у 2004 р. і знову 8-ю у 2000 р. Автономна Республіка Крим, Запорізька, Полтавська області посідають відповідно 7, 8, 9 місця за результатами 2009 р. Усі перелічені вище області утворюють групу з середнім рівнем економічного розвитку, показники всіх інших регіонів є низькими.

Серед аутсайдерів найгірші показники в Тернопільській області, яка посідала 27 місце рейтингу 2008 і 2004 рр., у 2000 р. вона була 26-ю. Івано-Франківська область у 2009 р. займала 26-те місце (у 2004 – 25-те), що можна вважати істотним падінням, оскільки у 2000 р. область була 11 у рейтингу. На 25 місці за результатами 2009 р. знаходиться Чернівецька область, яка демонструє повільний підйом (2004 р. – 26 місце, 2000 р. – 25). Рівненська, Житомирська, Кіровоградська області за показниками 2009 р. знаходяться, відповідно, на 24, 23 і 22 місцях.

Аналіз показує, що в період 2000 – 2008 рр. збільшувалася чисельність групи регіонів з низьким рівнем розвитку і скорочувалася група з середнім рівнем. Так, низь-

кими показниками у 2000 р. характеризувалося 8 об'єктів і 18 – середніми, у 2004 р. це співвідношення мало вигляд 15 до 11, а у 2008 р. – 18 до 8.

Так, у 2000 р. до групи з низьким рівнем розвитку входили Житомирська, Кіровоградська, Рівненська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська та Чернівецька області. Серед регіонів, які у 2004 р. знизили свої показники із середнього до низького рівня розвитку, слід назвати: Вінницьку, Волинську, Івано-Франківську, Луганську, Львівську, Сумську і Чернігівську області. У 2009 р. до групи з низьким рівнем розвитку додалися Закарпатська, Миколаївська та Одеська області. На жаль, слід зауважити, що руху в протилежному напрямі не спостерігається.

Усі ці процеси є свідченням погіршення економічної ситуації в регіональному розрізі та поглиблення міжрегіональної диференціації. Безперечно, що на даних процесах має свій відбиток розгортання економічної кризи, оскільки вона викликала погіршення світової кон'юнктури на товари, що складають основу експорту України, спонукала зниження попиту на внутрішньому ринку і призвела до скорочення пропозиції робочих місць.

За даними Державного комітету статистики [9], обсяг експорту зовнішньої торгівлі товарами України за січень – листопад 2008 р. становив 63 046,2 млн дол. США і збільшився порівняно з відповідним періодом 2007 р. на 41,7 %, імпорту – відповідно 80 757,1 млн дол. США і збільшився на 49,4 %.

Від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі товарами досягло 17 710,9 млн дол. США (за січень – листопад 2007 р. – 9 555,7 млн дол. США). У промисловості за підсумками 2008 р. отримано спад виробництва продукції проти попереднього року на 3,1 %. Така ситуація спричинена різким скороченням обсягів виробництва у IV кварталі 2008 р. (на 24,9 %).

Найбільше падіння порівняно з відповідним кварталом 2007 р. спостерігалось на підприємствах гірничо-металургійного комплексу (на 39 – 45 %), хімічної промисловості (на 32,5 %), машинобудування (на 29,2 %). Не досягнуто рівня виробництва 2007 р. у добуванні неенергетичних корисних копалин, легкій та хімічній промисловості, металургійному виробництві, виробництві коксу та продуктів нафтопереробки, виробництві й розподіленні електроенергії.

Негативні процеси позначилися на будівельній галузі. За 2008 р. виконано будівельних робіт на суму 64,4 млрд грн, або на 16,0 % менше проти попереднього року. Кількість зареєстрованих безробітних на 1 січня 2009 р. порівняно з 1 грудня 2008 р. зросла на 32,0 %, з відповідним періодом минулого року – на 31,5 %, і становила 844,9 тис. осіб.

Рівень зареєстрованого безробіття в цілому по країні порівняно з 1 грудня 2008 р. зріс на 0,7 в. п. і на 1 січня 2009 р. становив 3,0 % населення працездатного віку.

Таким чином, дослідження рівня економічного розвитку регіонів України продемонструвало ряд проблем, які існують у даній сфері. Перш за все, це погіршення стану економіки більшості регіонів України. Викликає занепокоєння розширення групи регіонів з низьким рівнем економічного розвитку, відсутність руху у зворотному напрямі. Перспективи подальших розвідок щодо даного питання мають полягати в напрацюванні ефективних механізмів управління регіональним розвитком.

Література: 1. Довбняк Т. Ф. Циклічність української економіки в 2000 – 2008 роках / Т. Ф. Довбняк // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1. – С. 65–72. 2. Макара О. В. Конкуренентоспроможність економічного середовища в Україні. Порівняльний аналіз рейтингів окремих країн / О. В. Макара // Економіка і прогнозування. – 2007. – № 2. – С. 43–56. 3. Жаліло Я. А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави : монографія / Я. А. Жаліло. – К. : НІСД, 2009. – 336 с. 4. Державне управління регіональним розвитком України : монографія / за заг. ред. В. С. Воротіна, Я. А. Жаліло. – К. : НІСД, 2010. – 288 с. 5. Регіони України 2006. Статистичний збірник : у 2-х ч. Ч. 1 / за ред. Осауленка О. Г. – К. : Держкомстат України, 2006. – 360 с. 6. Регіони України 2009. Статистичний збірник : у 2-х ч. Ч. 1 / за ред. Осауленка О. Г. – К. : Держкомстат України, 2010. – 369 с. 7. Статистичний щорічник України за 2006 рік. Держкомстат України / за ред. Осауленка О. Г. – К. : Видавництво "Консультант", 2007. – 552 с. 8. Статистичний щорічник України за 2008 рік. Держкомстат України / за ред. Осауленка О. Г. – К. : Видавництво "Консультант", 2009. – 567 с. 9. Доповідь "Про соціально-економічне становище України 2008 рік" [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Стаття надійшла до редакції
22.11.2010 р.

УДК 338.465.2:339.13

Мірошник М. В.
Оккерт І. Л.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ОКРЕМИХ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЗАГАЛЬНИЙ РО- ЗВИТОК СЕРВІСНОГО СЕКТОРУ

Анотація. Визначено основні технології, які суттєво впливають на сферу послуг в Україні. Деталізовано основні фактори впливу на загальний розвиток сфери послуг. Конкретизовано значущість фактора "соціальні зміни у суспільстві" на активізацію сфери послуг та взаємозв'язок доходів населення і витрат на товари й послуги. Визначено основні напрями дії фактора "тенденції розвитку бізнесу", розкрито розповсюдження франчайзингу як методу розвитку і фінансування сервісних мереж.

Анотація. Установлены основные технологии, влияющие на сферу услуг в Украине. Детализированы основные факторы влияния на общее развитие сферы услуг. Конкретизирована значимость фактора "социальные изменения в обществе" на активизацию сферы услуг и взаимосвязь доходов населения с расходами на товары и услуги. Определены основные направления действия фактора "тенденции развития бизнеса", раскрыто распространение франчайзинга как метода развития и финансирования сервисных сетей.

Annotation. The core technologies that affect the services sector in Ukraine are established. The major factors that affect the overall development of the service are detailed. The importance of the factor "Social Changes in Society" to enhance the services and income relationship to the costs of goods and services is concretized. The main directions of the factor "Business Trends" are identified, the spread of franchising as a method of development and financing of service networks is disclosed.

Ключові слова: послуга, сервісний сектор, ринок, фактори впливу.

Упровадження нових технологій практично в усі галузі народного господарства має впливові значення як на загальний розвиток економіки країни, так і на розвиток суспільства в цілому. Упродовж останніх років послуги були основним сектором, який забезпечує збільшення доданої вартості в економіці. За даними інвестиційної компанії Dragon Capital ключова роль ринку послуг у підтримці економічного зростання в Україні збережеться і вже у 2015 р. може досягти 60 – 62 % у структурі ВВП (у ряді провідних ринкових країн цей показник більший і перевищує 70 – 80 % [1 – 7]).

Таким чином, можемо констатувати, що сучасна економіка розвивається за рахунок великих, середніх та малих підприємств сфери обслуговування, які створюють додаткові нові робочі місця практично в усіх галузях народного господарства. До сектору послуг входить безліч різноманітних галузей, в тому числі й багато видів діяльності, яку здійснюють державні і суспільні організації. Підприємства сфери послуг за багатьма критеріями (а саме: